

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Євченко Романа Ігоровича
«Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних
конфліктів» представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії в
галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 політологія

Актуальність дисертаційного дослідження на тему
«Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних
конфліктів» визначається значними викликами, які постають в умовах
глобальної трансформації політичних систем, коли зростає кількість та
ресурсність груп здатних впливати на перебіг соціально-політичних та
економічних процесів. В таких умовах ефективні практики узгодження
інтересів, які склались в традиційному лобізмі є ресурсом для формування
постконфліктного, демократичного суспільства.

За таких обставин держави стикаються з необхідністю інтенсифікації
процесу професіоналізації лобізму як важливого інструменту узгодження
інтересів різних суспільних груп і запобігання політичним конфліктам. Процес
інституціоналізації та професіоналізації лобізму у світі набуває широких
масштабів, оскільки спрямований на створення прозорих та ефективних
механізмів для врахування інтересів груп у процесах прийняття політичних
рішень. Це є важливим кроком у розвитку демократичної держави та
запобіганні конфліктам.

Зважаючи на триваючу дискусію щодо природи та функцій лобізму,
важливим є дослідження його ролі у формуванні демократичних процесів.
Досвід, які здобули країн у цій сфері є цінним джерелом для адаптації
найкращих практик у національне законодавство та політичну систему
України. Таким чином, дослідження лобізму та лобіювання як механізм
представництва та врегулювання конфліктів інтересів в політиці є своєчасним
і необхідним, воно відкриває нові горизонти для розуміння ролі лобізму як
засобу політичного впливу і врегулювання конфліктів на різних рівнях влади,

дозволяє краще зрозуміти роль та вплив лобістських груп у сучасних політичних процесах, сприяє розвитку правових та етичних стандартів у цій сфері, що особливо актуально в умовах демократичного розвитку України.

Визначаючи **мету роботи** як «виявлення сутності процесу інституціоналізації лобізму як конвенційної системи практик представництва груп інтересів та врегулювання політичних конфліктів», автор розглядає лобізм не лише як тіньову практику, що асоціюється з корупцією, але як складний та багатофункціональний інститут, який має позитивний потенціал для демократичного розвитку. Такий підхід дозволяє детально зрозуміти трансформації, що відбуваються у сучасних політичних системах, де лобізм еволюціонує від маргінальної діяльності до конвенційної практики, інтегрованої в офіційні механізми прийняття рішень.

Одним з ключових аспектів дисертаційного дослідження є аналіз інституціоналізації лобізму через призму структурно-функціонального та інституційного підходів. Це дозволяє автору розглядати лобізм у контексті забезпечення стабільності та збалансованого розвитку політичних процесів, а також як інструмент врегулювання конфліктів інтересів.

Автор глибоко досліджує феноменологічні аспекти лобізму, що дозволяє виділити такі важливі його функції, як медіативна та посередницька діяльність, комунікація між різними зацікавленими сторонами та вплив на політичне представництво. Значна увага приділяється також питанням професіоналізації та інституціоналізації лобістських структур, що дозволяє зрозуміти, як ці процеси впливають на політичну динаміку та сприяють формуванню нових стандартів демократичного представництва.

Автор підкреслює, що стандартизація та професіоналізація в сфері лобіювання супроводжується новітніми методиками порівняння систем регулювання та контролю, що проявляється в створенні значної кількості індексів для вимірювання надійності регулювання лобізму. Така практика підтверджує висновок автора про те що незважаючи на значну варіативність в регулюванні лобізму в практиках національних держав, процес інкорпорації

лобістських практик та структур в формалізовану систему публічних інститутів влади та управління є безперечним процесом.

Автор висвітлює різноманітні підходи до регулювання лобізму в національних та міжнародних практиках, що додає роботі вагомості у контексті порівняльного аналізу. Аналізуються моделі елітарного корпоративного та егалітарного плюралістичного лобіювання, що є особливо цінним для розуміння варіативності та специфіки національних регулятивних систем.

Наукова новизна роботи полягає у встановленні глибокого діалектичного зв'язку між процесами демократичного транзиту, інституційної кризи та розширенням функцій лобізму. Це дозволяє глибше зрозуміти лобіювання як елемент процедурної демократії, де різні групи інтересів можуть брати участь у політичному процесі та впливати на його динаміку.

Автор доводить, що інтерпретація лобізму в умовах демократичного транзиту отримала нове раціональне обґрунтування в межах аксіологічної парадигми, що доповнює традиційні критерії ефективності новими критеріями «рівності» та «справедливості».

Важливим, на нашу думку, є висновок автора стосовно сучасного політичного дискурсу, який розглядає «лобіювання в контексті процедурної демократії, де високим є попит на посередницькі функції за умов зменшення ролі масових ідеологічних партій». Автор справедливо визначає, що «виходячи з препозиції, що демократія є системою компромісу конфліктних інтересів, дотримання правил та процедур в інституціоналізованій системі відносин для гарантування суспільного балансу, то лобіювання представляється як інституціоналізація конфліктних відносин, що передбачає постійну та жорстку конкуренцію акторів».

Спираючись на ґрунтовний аналіз закріплених (конвенційних) та стихійних практик лобізму, автор розглядає природу та результативність елітарної та егалітарної моделей організації лобізму, він слушно зазначає, що «обидві моделі організації лобізму вимагають відповідних механізмів

регулювання та контролю для забезпечення процесу лобіювання. Важливою є роль законодавства та нормативно-правових актів, які визначають рамки допустимого впливу лобістських груп та забезпечують захист інтересів громадськості. Таким чином, баланс між елітарною та егалітарною моделями організації лобізму стає ключовим фактором в розвитку демократичного процесу»

Практичне значення одержаних результатів роботи представлене у «Вступі» та обґрунтовано у «Висновках». Практичне значення дослідження має широкі перспективи застосування в освітній сфері де результати досліджень, емпіричний та теоретичний матеріали можуть бути інтегровані у навчальні програми з політології, с права та управління державою. На основі дослідження можуть бути розроблені спеціальні курси.

Але важливішою є роль результатів дослідження для практичної роботи державних органів, місцевих органів самоврядування та неурядових структур. Воно дають можливість розглядати лобізму як засіб політичного впливу, узгодження інтересів, врегулювання конфліктів на різних рівнях влади. Дійсно, як зазначає автор, результати дослідження «можуть допомогти політичним акторам формувати збалансовані та ефективні стратегії для вирішення конфліктів, підвищити прозорість і відкритість політичного процесу».

Репрезентативність результатів дослідження є результатом продуманої методології дослідження, ретельно підібраних джерел та літератури.

Методологічна основа дослідження, яка репрезентована в роботі, показує високий рівень обґрунтованості та різноманітності підходів. Автор спирається на системний підхід, який поєднує загальнонаукові та спеціальні методи, що забезпечує комплексний аналіз лобізму; наголошує на важливості структурно-функціонального та інституційного аналізу, які дозволяють вивчити лобізм у контексті стабільності політичних систем і динаміки інституціоналізації; визначає переваги акторно-мережевого та структурно-інституційного аналізу, які дозволяють вивчає політичний простір і взаємодію

акторів; використовує діяльнісний підхід, який дозволяє акцентувати практичні аспекти реалізації лобізму як соціальної практики; виходить з аксіологічної парадигми, яка орієнтує на дослідження демократичних цінностей лобізму та дозволяє обґрунтувати його трансформацію від низькорепутаційної до високопрофесійної діяльності.

Автору вдалося розкрити складний і багатогранний характер лобізму, показати його важливу роль у сучасних політичних процесах та обґрунтувати необхідність інституціоналізації та регламентації лобістських практик для забезпечення демократичного розвитку.

За змістом дисертаційна робота Євченко Р.І. «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів» відповідає спеціальності 052 Політологія в повному обсязі поставлених завдань та винесених на захист положень.

Аналіз змісту дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох основних розділів, кожен з яких має по два змістовних підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 297 сторінок. Основний текст роботи складається з 211 сторінок. Список використаних джерел та літератури налічує 622 найменувань. Окремою частиною роботи є 12 додатків, які розташовані на 15 сторінках. Робота має логічну та продуману структуру, що дозволяє автору виконати поставлені завдання та досягти мети роботи.

У «Вступі» представлені основні положення щодо актуальності теми дисертаційного дослідження, визначений зв'язок роботи із науковими темами, визначена мета та завдання дослідження, обґрунтовані методи на методологія дослідження, представлена наукова новизна одержаних результатів та практична значимість основних положень та висновків, надані відомості про апробацію результатів дисертації та публікації автора.

Перший розділ «Лобізм в політичних процесах: теоретико-методологічні засади дослідження» складається з двох підрозділів 1.1. «Політичний лобізм: концептуалізація та інтерпретація в політичній науці» та 1.2. «Методологічні

основи дослідження лобізму в практиках в практиках стабілізації політичної системи». Матеріали розділу підсумовують основні концептуально-теоретичні підходи до інтерпретації лобізму, створюють основу для аналізу політичних наслідків лобізму та його функціональних можливостей стосовно (де)стабілізації політичної системи, систематизують та узагальнюють концептуально-теоретичні підходи стосовно тлумачення понять «лобізм» та «лобіювання». Також в розділі розглянуто трансформацію методологічних підходів щодо дослідження лобізму та лобіювання в контексті розвитку політичного дискурсу та застосування аксіологічної парадигми.

Другий розділ «Лобізм та лобіювання в контексті демократичного транзиту: феноменологія, стандартизація та регулятивні практики» має два змістовних підрозділи: 2.1. «Лобізм як макрополітичне явище: феноменологія в умовах демократичного транзиту» та 2.2. «Лобіювання: становлення стандартів та практик регулювання в умовах конфліктів демократичного представництва». Матеріали цього розділу акцентують увагу на феноменології лобізму, спираючись на ретроспективний та перспективний аналіз лобіювання як практики. Значна увага приділена дослідженню політико-правових практик регулювання лобізму та стандартизації технологій лобіювання, звертаючи увагу на представництво та узгодження інтересів суб'єктів лобістської діяльності. Представлені механізми стандартизації лобістських практик, які орієнтовані на уникнення конфліктів.

Третій розділ «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів» має два підрозділи: 3.1. «Регуляторний режим лобістських практик в країнах Вестмінстерської системи» та 3.2. «Європейська модель регулювання лобіювання як режим помірної та низької надійності». Цей розділ присвячений аналізу практик політико-правового закріплення понять «лобізм» та «лобіювання» в процесі інституціоналізації; на основі широкого емпіричного матеріалу проводиться аналіз ефективності традиційних та новітніх практик регулювання лобізму в країнах світу; досліджується стан розвитку інституціоналізації лобізму в

країнах використовуючи метод «кейс-стаді»; досліджуються причини розгортання функцій лобізму та наслідки його професіоналізації, визначити роль держави у впровадженні стандартів інституціоналізації лобізму та інше.

У «Висновках» представлені основні положення, які виносяться на захист та є продовженням наукової дискусії стосовно нової ролі лобізму в політичному процесі.

Загалом, дисертаційна робота має високий науковий рівень, що проявляється у ґрунтовному теоретичному та методологічному аналізі, широкому охопленні досліджуваних аспектів та детальному розгляді різних форм і моделей лобізму.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових та фахових виданнях. Результати наукового доробку автора оприлюднені в 10 наукових публікаціях та на чисельних наукових конференціях. Чотири статі опубліковані в наукових виданнях України з політичних наук, які віднесені до категорії «Б». Всі публікації відповідають тематиці дисертаційного дослідження та демонструють достатній рівень презентації наукового доробку автора.

Питання та зауваження до дисертації.

В роботі йдеться про завдання створення такого механізму регулювання лобізму, який *«розвивався б під контролем держави, але при цьому створював умови для самоорганізації інститутів громадянського суспільства – як «суперник демократії»; дозволив би активізувати політичний процес за рахунок реалізації інтересів «зацікавлених груп»; був здатний мобілізувати конвенційну опозицію та виступити противагою бюрократії; створив би можливість представництва інтересів меншин як форму плюралізму».* Виходячи з цього є питання до здобувача стосовно оцінки проявів ціннісного потенціалу лобізму в умовах демократії, особливо таку практику як *«заміщення представництва».* Чи є *«заміщення представництва»* демократичної цінністю на думку автора?

оцінки проявів ціннісного потенціалу лобізму в умовах демократії, особливо таку практику як «заміщення представництва». Чи є «заміщення представництва» демократичної цінністю на думку автора?

Висновок. Дисертаційна робота Євченко Романа Ігоровича на тему «Інституціоналізація лобізму в процесах врегулювання політичних конфліктів» представляє собою комплексний аналіз сучасного лобізму як важливого політичного інституту, який розвивається в складних умовах перехідних суспільств та плюралістичної демократії. Представлене дослідження вносить важливий вклад у розвиток політичних наук та може стати основою для подальших наукових розвідок.

Дисертації відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, а її автор Роман Ігорович Євченко заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

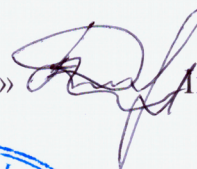
Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політичних наук і права

Державного закладу «Південноукраїнський

національний університет імені К. Д. Ушинського»

Інна ПРОНОЗА

